

ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНОСИСТЕМ І ТЕРМІННИХ НОМІНАЦІЙ У КОГНІТИВНОМУ АСПЕКТІ

© Южакова О. І., 2012

У статті охарактеризовано стан опрацювання українських терміносистем у когнітивному аспекті, зазначено стадії когнітивного дослідження корпусу термінів будь-якої сфери діяльності, розглянуто окремі термінознавчі праці, у яких здійснено когнітивний аналіз українських терміноодиниць, а також окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Ключові слова: українська мова, термінологія, терміносистема, термін, когнітивне термінознавство, концепт, концептосфера, фрейм.

The article analyses the state of the Ukrainian term system elaboration from the cognitive perspective; it also indicates the stages of cognitive research of the bulk of Ukrainian terms in any domain, considers the terminology works that contain the cognitive analysis as well as outlines the prospects of further research in this field.

Key words: Ukrainian language, terminology, term system, term, cognitive terminology, concept, concept sphere, frame.

Наразі когнітивний напрям у термінознавстві можна визнати відносно новим, оскільки «сама логіка формування й розвитку термінознавства, яка полягає в послідовній зміні прагматично-прескриптивного, класифікаційно-структурного та функційного напрямів, передбачає народження наступного напрямку термінознавства, що розвивається в нетрях функційного, – когнітивного термінознавства» [1, с. 96]. Усе це спричинене, по-перше, відмовою від ідей Ойгена Вюстера, по-друге, пошуком нової парадигми термінознавства як сучаснішої системи поглядів на всі його фундаментальні поняття, по-третє, прагненням практичної діяльності з боку термінологів. Саме тому у 80-ті рр ХХ ст. став помітним перехід до розуміння терміна не тільки як мовного знака, але й когнітивного конструкту, вербалізованого концепту, у якому відображений суб'єктивний досвід науковця та який уявляємо у вигляді певної моделі (фрейма, скрипту, схеми, сценарію тощо). Спираючись на аналіз концептів відповідних терміносистем, можна збагнути сутність конекції між науковою та концептуальною картинами світу та наблизитись до розв'язання проблем про «упакування» знань на рівні свідомості.

Вищевикладені твердження ґрунтуються на тому, що в галузі термінознавства виникла нова течія – когнітивне термінознавство. Однак, як зауважує мовознавець В. Івашенко, у 90-ті рр ХХ ст. формується напрям – лінгвоконцептологія, до складу якої входить когнітивна термінологія [2, с. 4–5]. Іншими словами, йдеться «про впровадження, лінгвоконцептологічного підходу в термінознавство», результатом якого вже з'явилися роботи, «зорієнтовані на когнітивне, зокрема дискурсивне та власне концептуальне бачення галузевих термінологій у контексті міждисциплінарних зв'язків» [2, с. 5]. Таким чином, когнітивне термінознавство стає підрозділом двох наук.

Проте мета нашої статті вужча, а саме – з'ясувати стан розробленості корпусу українських термінів різних сфер діяльності в когнітивному аспекті за останнє десятиліття. Завдання полягають у встановленні етапів такого дослідження, в аналізі певних праць, автори яких використовують когнітивний підхід під час розгляду термінологій і/або терміноодиниць на рідному мовному ґрунті, а також у висвітленні переваг цього підходу порівняно із традиційним та окресленні перспектив подальших розвідок у зазначеному напрямі.

Сутність когнітивного термінознавства, за поглядом ученого В. Ф. Новодранової, полягає у вивченні термінології в рамках когнітивної лінгвістики, що передбачає «побудову концептуальної моделі певної галузі знання й визначає взаємозв'язки між структурами знання та їх мовним вираженням» [3, с. 83]. Така концептуальна модель складається з різноманітних уявлень – концептів, які у вигляді фреймів по-різному відбивають фрагменти (кадри) реальної картини світу й неоднакові за значущістю. На підставі теорії Е. Рош [4, с. 383] виокремлюють категорійні, базові, опорні, субконцепти різних порядків, причому змістові конекції концептів можуть посилюватися або послаблюватися без порушення цілісності й системності всієї концептуальної моделі.

Незважаючи на те що визначення таких понять, як *термін*, *концепт*, *фрейм* уже стало загальним місцем у працях, уточнимо, що в когнітивному термінознавстві термін уважають «вербалізованим спеціальним концептом, який виникає та вдосконалюється в процесі пізнання», яке матеріалізується у науковому дискурсі [5, с. 233–234], а фрейм – своєрідним інструментом під час дослідження останнього, оскільки «фреймовий характер терміна забезпечує специфіку асоціативного поля терміна, яка виявляється в наявності значної кількості реакцій-прикладів, що відбивають ступінь володіння спеціальними знаннями» [6, с. 11].

Отже, за допомогою когнітивного підходу можна розв'язати питання категоризації та концептуалізації, що зроблено на прикладі термінології холодильної техніки (ХТ), яку досліджувала авторка статті. Такими категорійними концептами стали: Дослідження в галузі ХТ; Галузі використання штучного холоду; Розрахунок, конструювання, виготовлення, монтаж, випробування ХТ; Експлуатація і ремонт ХТ [7, с. 226]. Очевидно, за таким принципом можна виокремити концепти в будь-якій технічній термінології.

Для репрезентації концептуальних моделей терміносистеми ХТ [7, с. 226–409] ми використали два типи фреймів: перший тип – класифікаційний, за допомогою якого структуровано знання в галузі штучного холоду, ієрархізовано певним чином та графічно подано у формалізованому вигляді (таких фреймів у роботі 20 [7, с. 226–242]). Функція фрейма другого типу (їх кількість дорівнює 251 [7, с. 253–409]), як і першого, полягає в структурації матеріялу, проте, на відміну від першого, він детальніше відображає взаємозалежність концептів різних порядків, розташовуючи їх на периферії навколо фреймового ядра. Відновлення змістових зв'язків між елементами фреймів другого типу через виокремлення ядра кожного фрейма та внутрішньої й зовнішньої периферії фреймового ядра дало змогу цілісно й системно відтворити його на двох рівнях. Так, у фреймі номінації *Процеси, пов'язані зі зміною стану речовини, що відбуваються в об'єкті* (ядро – *Дроселювання*) правобічні та лівобічні субкатегоризатори (*адіабатне дроселювання* і *дроселювання пари*) утворюють внутрішню периферію; однак у деяких термінів це ядро може переміщатися на місце субкатегоризатора, у «маргінальну зону», й утворювати зовнішню периферію (*втрати через дроселювання; дросель-ефект*) (див. рис. 1).

Наприклад, до внутрішньої периферії належать терміни, що мають те саме фреймове ядро, але відрізняються від нього певною кількістю субкатегоризаторів: на першому рівні – одним (*дроселювання пари*), на другому – двома (*дроселювання вологої пари*) тощо. Зовнішню периферію поділяємо на найближчу, віддалену й далеку. Зовнішній найближчій периферії порівняно з віддаленою й далекою притаманні сильніші семантичні зв'язки з терміном-ядром, причому синтаксичний зв'язок є факультативною ознакою, на противагу семантичному. Віддалена периферія значною мірою, а далека – меншою пов'язані із зовнішньою найближчою периферією та найменше – з ядром фрейма. Так, термін *інверсія* не має спільних зовнішніх формантів з ядром *дроселювання*, але цей процес безпосередньо стосується змісту *нульовий дросель-ефект*, тому термін *інверсія* – складник зони віддаленої периферії, а *температура інверсії* – зони далекої периферії.

Отже, шляхом виокремлення ядра й периферії фреймів щодо концептів різних ярусів можна показати фрагмент науки про штучний холод, візуалізувати семантичні, змістові та певною мірою синтаксичні зв'язки між елементами фреймів і субфреймів, обґрунтувати відбір відповідних номінацій для дослідження й констатувати цілісність та системність термінології ХТ.

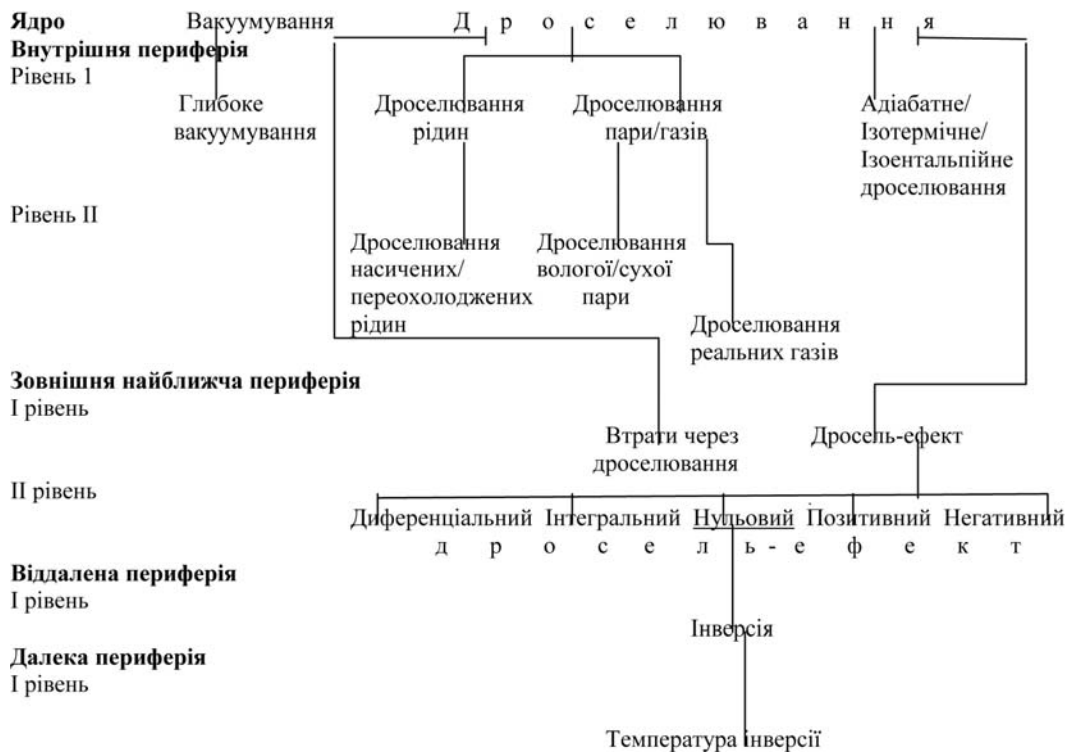

Рис. 1. Схема: фрейм номінації «Процеси, пов'язані зі зміною стану речовини, що відбуваються в об'єкті»

Крім репрезентації терміносистеми у вигляді фреймів або деревоподібного графа, на думку В. Ф. Новодранової, слід виявити мовні форми виокремлених терміноконцептів та проаналізувати їх на рівні словотвору, адже «у морфологічному термінотворенні беруть участь терміноелементи, що несуть мінімальну інформацію про мисленнєві операції та термінотворчі моделі й здатні відтворити в мовній формі логіко-поняттєві категорії певної галузі знань» [3, с. 84]. У семантичному термінотворенні, розгляненому з когнітивних позицій, важливе місце посідає метафоризація [3, с. 84]. Ці положення можна визнати загальними для всіх, хто працює в галузі когнітивного термінознавства. У межах його привертає увагу розроблена вченим О. О. Селівановою методика когнітивно-ономасіологічного аналізу, що «уможливила з'ясування детермінант номінаційного процесу, шляху від сприйняття об'єкта найменування до його усвідомлення, категоризації та концептуалізації, вибору відповідної мотиваційної бази, селекції мотиватора (-ів) і створення ономасіологічної структури» [8, с. 152].

Цей підхід, що використала мовознавець В. В. Калько, дослідивши номінації лікарських рослин [9], особливо цінний, оскільки структурно-семантична лінгвістика ігнорує мовну особистість, а «когнітивно-ономасіологічний аналіз відкриває можливості для якісно нового осмислення явища мотивації» [9, с. 8] і механізмів номінації. Сутність аналізу полягає в такому: ядро концепту як психонетичного комплексу виступає диктумом пропозиції (істинними знаннями про позначуване), що співвідноситься з асоціативно-термінальною частиною (неістинними знаннями), модусом (оцінкою), універсальним психічним явищем – свідомістю, зокрема, її структурним елементом, у якому зберігаються, за К. Юнгом, архетипи колективного несвідомого, та процесами свідомості (відчуттям, сприйманням, інтуїцією, пам'яттю, мисленням). Диктум пропозиції також корелює із психічними станами й утвореннями емоційно-вольової сфери особистості (емоціями, почуттями, волею).

На підставі аналізу різновидів пропозиційно-диктумної (предикатно-аргументний, гіперонімічний), асоціативно-термінальної (структурно-метафоричний, гештальтний, дифузно-метафоричний) і мішаної (пропозиційно-асоціативний, пропозиційно-модусний) мотивації українських назв лікарських рослин В. В. Калько виявила, що українські фітоніми є маніфестанти «певних фрагментів

національно-мовної картини світу (наївної та наукової) як результату сприймання етносвідомістю ознак, властивостей, будови рослин, їхньої дії на людину з урахуванням когнітивних механізмів аналогізації з іншими концептуальними сферами, міфами, повір'ями, традиціями, звичаями народу» [9, с. 15].

Загалом, когнітивно-ономасіологічний аналіз, на думку О. О. Селіванової, здійснюється двома етапами. *Перший етап* передбачає «встановлення ономасіологічної ознаки або ознак (мотиваторів) одиниці, ономасіологічного базису, який представляє словотворчу модель або граматичний статус слова» [8, с. 154] (теорія М. Докуліла, 1962). Учений-мовознавець О. С. Кубрякова, раніше розробляючи цю концепцію, вказує, що приписування ономасіологічної ознаки ономасіологічному базису відбувається через ономасіологічний предикат (зв'язку), звідси й відмінність у семантичній структурі таких дериватів, як «ход, хождение, ходьба» або таких, як «чернь, чернота і чернила» [10, с. 197].

Грунтуючись на теорії чеських мовознавців М. Докуліла та Й. Кухарж, науковець Н. З. Цісар дослідила вторинні найменування як цілісну систему української медичної термінології в ономасіологічному аспекті, причому вторинну номінацію розглянено як один зі шляхів творення вищезгаданої термінології [11].

Мета *другого етапу* когнітивно-ономасіологічного аналізу, за О. О. Селівановою, – реконструювати мотиваційну базу за допомогою моделювання структури знань про позначене, тобто спроектувати ономасіологічну структуру на модель ментально-психонетичного комплексу, «яка відображає інформаційну структуру свідомості» [8, с. 155], що було продемонстровано в роботі В. В. Калько [9]. Варто додати: авторка опрацювала не термінологію чи терміносистему, а назви лікарських рослин (що відображено в назві), які є мотивовані (похідні) номінації.

Використовуючи предикатно-аргументний підхід, термінолог Л. М. Сидоренко [12] у другому розділі дисертаційної роботи «Постпозитивна чиста афіксація іменникових утворень» охарактеризувала суфіксальні деривати на позначення агентивних назв [12, с. 5–10], що є помітним відхиленням від загальноприйнятого словотвірного аналізу.

Сіткове моделювання термінів та семантичні зв'язки між ними звичайно вивчають у такій галузі лінгвістичної семантики, як семасіологія, яка має спільні точки зіткнення зі структурно-когнітивним розглядом терміносистем [13, с. 3]. У працях дослідниці Г. Ракшанової [13; 14, с. 7–8] не тільки підкреслено важливість побудови ієрархії поняттєвої структури термінології для всієї «логіко-поняттєвої картини» галузі, але й на підставі методики створення семантичних сіток, яку розробив відомий учений Е. Ф. Скороходько [15], зроблено сіткове моделювання термінолексики, тобто накреслено «граф, вершини якого відповідають семантичним елементам мови чи тексту, а ребра – семантичним зв'язкам між ними» [13, с. 5]). Прикладом слугує зображення семантичної сітки із центральними компонентами *Електрика* і *Нейтралізація*. Розгляд семантичних дериватів приводить до поняття *семантичної продуктивності*, яку авторка тлумачить як когнітивну значущість терміна, що визначає «кількість понять, оволодіти якими неможливо, не засвоївши певне вихідне поняття [13, с. 6].

Важливі теоретичні проблеми когнітивного термінознавства розробляє науковець В. Л. Іващенко [2; 16], що розглядає цей напрям як один із п'яти складників глобальної інтегральної дисципліни лінгвоконцептології, за допомогою якої можна відновити міждисциплінарні зв'язки майже в усіх сферах людського буття [16, с. 2], що було згадано вище. Велику увагу дослідниця приділяє тлумаченню операційних одиниць лінгвоконцептології, зокрема таких, як *концепт* і *концептосфера*, а також ілюструє «теоретичні засади ментально-мовного опису-моделювання наукових концептів та їхніх концептосфер» [2, с. 5] на прикладах української мистецтвознавчої термінології.

Лексема *концепт* осмислюється в різних наукових напрямках (лінгво-логіко-філософському, психолінгвістичному, лінгвокультурологічному, лінгвістичному [2, с. 46]). Систематизуючи його за різними ознаками (визначаючи топологічні типи концептів), авторка підкреслює хитку межу між поняттями *концепту* й *концептосфери*, оскільки перше в сукупності субконцептів є розмитими точками неосяжного простору другого, що характеризує діалектику взаємоперебігу цих понять і «дає підстави в одних випадках ідентифікувати їх на означення того самого фрагмента когніції, в інших – диференціювати на означення різних обсягів інформації» [2, с. 111]. Очевидно, що одне з

головних питань лінгвоконцептології стосується відшукування топологічних ознак будь-яких концептуальних структур, які утворюють відповідну концептосферу; для опису її вже має існувати певна метамова, проте наразі її одиниці лише формуються.

Крім того, В. Л. Іващенко висвітлює різницю між традиційним і когнітивним аналізом термінології. Отже, лінгвоконцептологічний підхід дає змогу, на відміну від традиційного, розглянути ті самі проблеми не з позицій термінолога-спостерігача, а з боку науковця-творця як носія мови фахової спільноти, члени якої (не) домовляються між собою користуватися певними термінопоняттями [2, с. 147], за якими стоять концептуальні структури, що складаються з елементарних смислів (когнітивних, емотивних, конативних, ідіо-, соціо-, етносмислів тощо), породження яких, своєю чергою, спричинене будь-якими ознаками та властивостями об'єктів пізнання [2, с. 149]. Зрозуміло, що для опису цих структур необхідно виробити новий метод – метод концептуального аналізу, результатом якого має бути «визначення когнітивної дефініції наукового концепту шляхом побудови його архітектоніки» [2, с. 148], однак згаданий метод також перебуває на стадії становлення.

А втім, учений-мовознавець досліджує архітектоніку мистецтвознавчого концепту *кобзар*, з'ясовуючи численні елементарні смисли, які беруть участь в її організації, і доходить висновку, що основу літературно-художніх концептів, як звичайно, складають різноманітні ментальні, логічні, етнічні, соціальні, стереотипні, культурні, релігійні та інші утворення, а не тільки світобачення, подане «крізь призму індивідуально-авторських інтенцій художника-митця» [2, с. 287]. Таким чином, у роботах В. Л. Іващенко подано ґрунтовний ментально-мовний опис-моделювання мистецтвознавчого концепту *кобзар*, а також побудовано ментально-мовну модель концептосфери *мистецтвознавство* [2; 16].

Отже, на підставі названих вище праць, виконаних загалом або частково в рамках лінгвоконцептології, можна підсумувати, що незалежно від нерозробленості методу концептуального аналізу та відповідних оперативних одиниць когнітивне термінознавство в Україні розвивається як напрям, що зумовлено становленням у ньому «антропоцентричної та когнітивної наукової парадигми» [2, с. 2].

І якщо, за даними на 2006 рік, в українському мовознавстві не було «лінгвістичних розвідок, у яких би та чи інша концептосфера розглядалася як власне когнітивна модель взаємодії фрагментів знань, репрезентованих у множинності концептуальних структур, де б ураховувалися конкретні топологічні параметри її концептуалізації» [2, с. 225], то наразі ситуація змінилась. Здебільшого це стосується досліджень англійських або російських термінологій/терміносистем, на противагу українським, хоча певні кроки в цьому напрямі вже зроблено; по-друге, навіть з-поміж робіт, у яких проаналізовано англійські та російські термінні номінації, суттєво переважають дослідження, у яких проаналізовано терміноодиниці гуманітарних наук, порівняно із працями, у яких розглянуто природничі і/або технічні терміни.

Перед нами постають два питання: чому сьогодні кількість досліджень українських терміносистем, виконаних у когнітивному річищі, невелика та як оптимізувати такі розвідки. Розв'язанню цих проблем присвячена наша наступна стаття, проте доцільно висловити кілька зауважень із цього приводу.

По-перше, традиційний розгляд терміносистем, що не є синонімом поганого, характеризує загальноновизнаність. У відповідних дослідженнях спостерігаємо низку відомих повторюваних тверджень/фактів, як-от: суфіксальний спосіб найпродуктивніший з-поміж інших способів термінотворення, досить поширене основоскладання та аббревіація, більшість термінів створено аналітичним способом; велику роль відіграють семантичні способи творення: метафоризація, метонімія, звуження значення, частина термінів виникла завдяки полісемії, омонімії тощо; на рівні парадигматики в кожній терміносистемі фіксуємо синонімічні ряди, антонімічні пари, пароніми і т. д., на підставі чого термінологічні праці роблять за усталеним зразком.

Когнітивний метод дає змогу уникнути трафаретності, стандартності, наголосити на відмінностях досліджених номінацій і завдяки аналізу вербалізованих концептів сягнути в неословлені особливості мислення фахівця як виразника поглядів певної наукової школи, наряду тощо. Наприклад, тільки

інженер-холодильщик може сказати, що *холод – це негативне тепло...*, що *речовина при мінус ста вісімдесяти (– 180° С) кипить* (до речі, кипить і за умов нижчих температур). Мабуть, це спричинене наявністю у свідомості інженера-холодильщика такої концептуальної структури, як «*температурна відносність*», адже підтримання температури тіла, нижчої від температури довкілля, – це і є охолодження, звідси випливає, що процес зниження температури, скажімо, у приміщенні до + 25° С за умови температури поза приміщенням + 40° С, називають охолодженням; процес зниження температури до – 80° С, – 200° С – це теж охолодження. Звичайно, для розмежування цих процесів вживають субкатегоризатори: *помірне, глибоке, (не)повне, проміжне* тощо.

Звернімося до іншого прикладу, а саме, до діалогу між інженером за фахом «Холодильні машини та установки» та непрофесіоналом у цій галузі, що демонструє комунікативну невдачу, яку вдалося подолати:

Нефахівець: Я б хотів порадитися з вами щодо купівлі холодильника.

Інженер-холодильщик (здивовано): Нащо вам така відповідальність?

Нефахівець (збентежено): Я не зовсім розумію. Старий холодильник вже відпрацював своє, а тепер на ринку так багато холодильників, що я...

Інженер-холодильщик (радісно): Так ви хочете купити побутовий холодильник! А-а, то побутовий холодильник!

Нефахівець (здивовано): А який же ще?

Причиною цієї комунікативної невдачі (похибки) є наявність у свідомості фахівця таких концептуальних структур, як «*холодильник – споруда – холодокомбінат*», а також «*класифікація холодильників*» (існують: багато-, одноповерхові; транспортні: вагони-рефрижератори, авторефрижератори; розподільчі; універсальні, спеціалізовані, окремі, холодильники загального користування, локерні; суднові, портові холодильники і т. п.), що активізуються під час відтворення терміна *холодильник*, та відсутності таких структур у свідомості неспеціаліста, для якого концепт *холодильник* пов'язаний з нижче поданим асоціативним рядом інших концептів та, мабуть, вичерпується ним: *домашній, стоїть на кухні або в коридорі..., для охолодження продуктів, дорогий, (не)зручний, необхідна річ у квартирі, у власному будинку* тощо. Подібні приклади здатні якоюсь мірою показати своєрідність мислення спеціаліста.

Крім того, у зв'язку з розглядом фрейма як інструмента для аналізу структури концепту, доречно наголосити на важливості фреймового аналізу як «напівфабрикату» словникарської справи [17, с. 130–138], що проілюстровано в дисертаційній роботі С. В. Купріянова, який подав параметричні характеристики, структуру й зміст комп'ютерного словника української гідротурбінної лексики у вигляді фреймів [18, с. 10–14]. Проте фрейми як статичні моделі, що унаочнюють будову об'єктів, не універсальні структури представлення знань. Доцільно користуватися також реляційними моделями, зокрема, семантичним сітками [15], що дають «відомості про спосіб зв'язку між об'єктами» у вигляді орієнтованого графа, і динамічними моделями, прикладом яких слугують сценарії та скрипти [19, с. 117–122].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки: існують різні способи дослідження термінних одиниць, проте їх аналіз у когнітивному аспекті передбачає встановлення залежності між мовним оформленням, концептуальною структурою терміна та його місцем у системі відповідних номінацій. Із цією метою потрібно: 1) виявити базові концепти терміносистеми; 2) визначити головні зв'язки та функційні відношення між концептами; 3) виявити мовні форми вираження цих концептів та їхніх зв'язків; 4) встановити організацію терміносистеми у вигляді каркаса або деревоподібного графа (В. Ф. Новодранова) [3, с. 83]. Кількість досліджень українських термінних номінацій, (не) об'єднаних у термінологію/терміносистему та здійснених за цими рекомендаціями, так само як і за методикою когнітивно-ономасіологічного аналізу, незначна.

Щоб пояснити особливості мислення фахівця на підставі аналізу концептуальних структур, котрі закодовані в його свідомості і які так чи інакше експліковані певними вербальними одиницями, потрібно розумітися на когнітивних методах дослідження, що відкривають перед науковцем унікальні перспективи. Незважаючи на те що глибинні сфери свідомості незбагненні, усе ж таки можна «наблизитися до пізнання загального механізму людського ментального, психічного та

надпсихічного», «штучно розчленивши цілісність та висвітливши необхідну нам вершину цієї цілісності» [20, с. 112]. Для знаходження способу пізнання вербалізованого концепту, зокрема термінного, доречно користуватися різноманітними методами, у тому числі когнітивно-онома-сіологічним (ономазіологія) або концептуальним (когнітивна лінгвістика й лінгвоконцептологія) аналізом, проте, ймовірно, не виключене існування якихось інших підходів для розв'язання постав-леного завдання.

1. Мишланова С. Л. Терминоведение XXI века: история, направления, перспективы / С. Л. Мишланова // *Филологические науки*. – 2003. – № 2. – С. 94–101. 2. Іващенко В. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): [монографія] / В. Іващенко. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. – 328 с. 3. Татаринів В. А. Общее терминоведение: Энциклопедический словарь / В. А. Татаринів / Российское терминологическое общество РоссТерм. – М.: Московский Лицей, 2006. – 528 с. – (Библиотека журнала «Русский Филологический Вестник», Т. 44). 4. Rosch E. Basic Objects in Natural Categories / E. Rosch, C. B. Mervis, W. D. Gray, D. M. Johnson, P. Boyes-Braem // *Cognitive Psychology*. – 1976. – Vol. 8. – P. 382–439. – Режим доступу: <http://www.cns.nyu.edu/~msl/courses/2223/Readings/Rosch-CogPsych1976.pdf> 5. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура: [монографія] / Лейчик В. М. – [2-е изд.]. – М.: КомКнига, 2006. – 256 с. 6. Пешехонова Т. Н. Репрезентация языковых и лингвистических знаний в структуре ассоциативно-вербальной сети: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Т. Н. Пешехонова. – М., 2009. – 263 с. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/reprezentatsiya-yazykovykh-i-lingvisticheskikh-znaniy-v-strukture-assotsiativno-verbalnoi-se>. 7. Южакова О. І. Формування української термінології холодильної техніки: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. І. Южакова. – Одеса, 2009. – 475 с. 8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с. 9. Калько В. В. Когнітивно-ономазіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. В. Калько. – Одеса, 2003. – 20 с. 10. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в осознании мира / Е. С. Кубрякова. – М.: Язык славянской культуры, 2004. – 555 с. 11. Цісар Н. З. Вторинна номінація в системі української медичної термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. З. Цісар. – Л., 2009. – 18 с. 12. Сидоренко Л. М. Суфіксальні деривати в професійній термінології (нормативний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. М. Сидоренко. – К., 2004. – 19 с. 13. Ракшанова Г. Специфіка світо-сприймання в науково-технічному спілкуванні [Електронний ресурс] / Г. Ракшанова // Електронна бібліотека Інституту журналістики – 2006. – 8 с. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1952> 14. Ракшанова Г. Ф. Система дериваційних засобів сучасної науково-технічної термінології (когнітивно-номінативний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. Ф. Ракшанова. – К., 2004. – 20 с. 15. Скороходько Э. Ф. Семантические сети и автоматическая обработка текста. – К.: Наук. думка, 1983. – 218 с. 16. Іващенко В. Л. Лінгвоконцептуальна репрезентація фрагментів когніції в термінопросторі української мистецтвознавчої картині світу: автореф. дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. Л. Іващенко. – К., 2007. – 50 с. – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/170799>. 17. Апресян Ю. Д. Формальная модель языка и представление лексикографических знаний / Ю. Д. Апресян // *Вопросы языкознания*. – 1990. – № 6. – С. 123–139. 18. Купріянов Є. В. Українська термінологічна підсистема «Гідротурбіни» як об'єкт комп'ютерного словника: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Є. В. Купріянов. – Х., 2011. – 19 с. 19. Карпіловська Є. А. Вступ до комп'ютерної лінгвістики: посібник для студ., що навч. за спец. «Комп'ютерна лінгвістика» / Є. А. Карпіловська. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 184 с. 20. Селіванова Е. А. Когнитивная ономазиология: [монографія] / Е. А. Селіванова. – К.: Изд-во украинского филосоциологического центра, 2000. – 248 с.